

Motivet avgör

Identifiera fördomarna bakom
hatmotiverade gärningar

Till läsaren

Ingen ska behöva vara rädd för att bli diskriminerad eller leva i fruktan för trakasserier eller våld. Trots detta är hatmotiverade gärningar verklighet också i Finland.

Det finns ingen exakt information om hur omfattande fenomenet är eftersom endast en bråkdel av de hatmotiverade gärningarna kommer till myndigheternas kännedom. Undersökningar visar att det är många som inte polisanmäler hatbrotten. Bristande rapportering beror på bristande förtroende för myndigheterna, rädslan för osakligt bemötande och tanken om att en anmälan inte förändrar något. Anmälan görs mera sällan, då offret inte betraktar gärningen som ett brott.

Offret för den hatmotiverade gärningen väljs inte ut av en slump, utan personen utses till offer på grund av en personlig egenskap som hen har eller kan antas ha. Motivet till gärningen är relevant. En hatmotiverad gärning har ett hatmotiv, precis som hatbrott och hatretorik, men det är inte känt om gärningen uppfyller rekvisitet för brott.

Hatmotiverade gärningar och hatbrott kan ske var som helst – på gatan, i fritidsaktiviteter, på jobbet, på nätet eller i skolan. Hatmotiverade gärningar ökar känslan av rädsla och otrygghet. Samtidigt minskar de förtroendet för myndigheterna.

Varje myndighet, arbetsgivare och utbildningsanordnare är skyldig att ingripa i diskriminering och hatmotiverade gärningar och att främja likabehandling. Det är viktigt att identifiera attityder och fenomen som leder till diskriminering och hatmotiverade gärningar så att det blir möjligt att ingripa i dem i tid. Ett tidigt ingripande skyddar inte bara individer utan även gemenskaper och hela samhället.

Den här publikationen är avsedd som stöd för alla som möter hatmotiverade gärningar eller hatbrott i sitt arbete och för personer som riskerar att bli utsatta för hatmotiverade gärningar.

Centrala begrepp

Hatmotiverad gärning

En hatmotiverad gärning är en skadlig handling för vilket motivet är fördomar eller fientlighet till exempel mot offrets förmodade eller verkliga etniska eller nationella bakgrund, religiösa övertygelse eller livsåskådning, sexuella läggning, kön, könsidentitet, könsuttryck eller funktionsvariation. En hatmotiverad gärning kan till exempel vara osakligt prat som är avsett att vara kränkande eller nedsättande, hot, vandalism som riktar sig mot egendom eller störande av evenemang.

Hatmotiverad gärning

Hatbrott

Hatreterik

Hatmotiverade gärningar uppfyller inte alltid rekvisitet för brott, men gärningarna är skadliga i sig eftersom de påverkar bland annat offrets trygghetskänsla och psykiska välbefinnande. Om rekvisitet för brott uppfylls, talas det om hatbrott.

Typiska hatmotiverade gärningar är kränkande kommentarer på sociala medier, exempelvis om rasifierade grupper, människor med utländsk bakgrund, sexuella minoriteter och könsminoriteter, personer med funktionsvariation, religiösa samfund, språkliga minoriteter eller om andra grupper och individer.

Läs mer om begreppen

[Sårande ord, skadliga gärningar – Handbok för att motarbeta hatgärningar på det lokala planet \(JM 2021\)](#)

[Ett jämlikt Finland – Statsrådets handlingsprogram mot rasism och för goda relationer \(JM 2021\)](#)

Hatmotiverade gärningar bygger på fientlighet eller fördomar mot en persons eller grups:

- förmodade eller verkliga etniska eller nationella bakgrund
- religiösa övertygelse eller livsåskådning
- sexuella läggning, kön, könsidentitet eller könsuttryck
- funktionsvariation

Hatretorik

Hatretorik är kommunikation som väcker eller sprider hat mot en person eller en grupp av människor. Kommunikationen kan uttryckas i ord men också i form av gester, text, bilder, symboler, musik, teckningar och filmer.

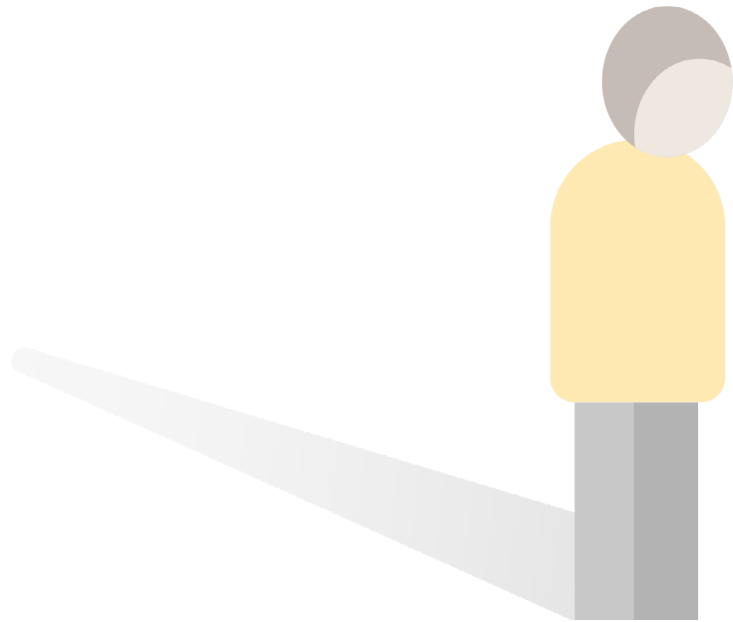
En del av hatretoriken är straffbar. Polisen, åklagaren och domaren bedömer under processens olika skeden om det är fråga om ett brott.

Hatretorik kan också vara sådan diskriminering som förbjuds i diskrimineringslagen eller jämställdhetslagen.

Till exempel följande kan vara tecken på hatretorik:

- Man använder uttryck som hotar, förolämpar eller förtalar en viss grupp.
- Man godkänner våld mot eller diskriminering av en viss grupp.
- Man jämför människor med djur eller parasiter.
- Man skapar en nedsättande, förnedrande, hotfull, fientlig eller aggressiv stämning som anknyter till en förbjuden diskrimineringsgrund, till exempel till sexuell läggning eller funktionsvariation.

Hatbrott

Vilken gärning som helst, som kan definieras som ett brott enligt den finska lagstiftningen, kan vara ett hatbrott, till exempel misshandel, olaga hot, diskriminering eller skadegörelse. Det är motivet som avgör huruvida det är fråga om ett hatbrott. Vid hatbrott är motivet fördomar eller fientlighet till exempel mot offrets förmodade eller verkliga etniska eller nationella bakgrund, religiösa övertygelse eller livsåskådning, sexuella läggning, könsidentitet, könsuttryck eller funktionsvariation. Ett hatmotiv kan leda till en straffskärpning.

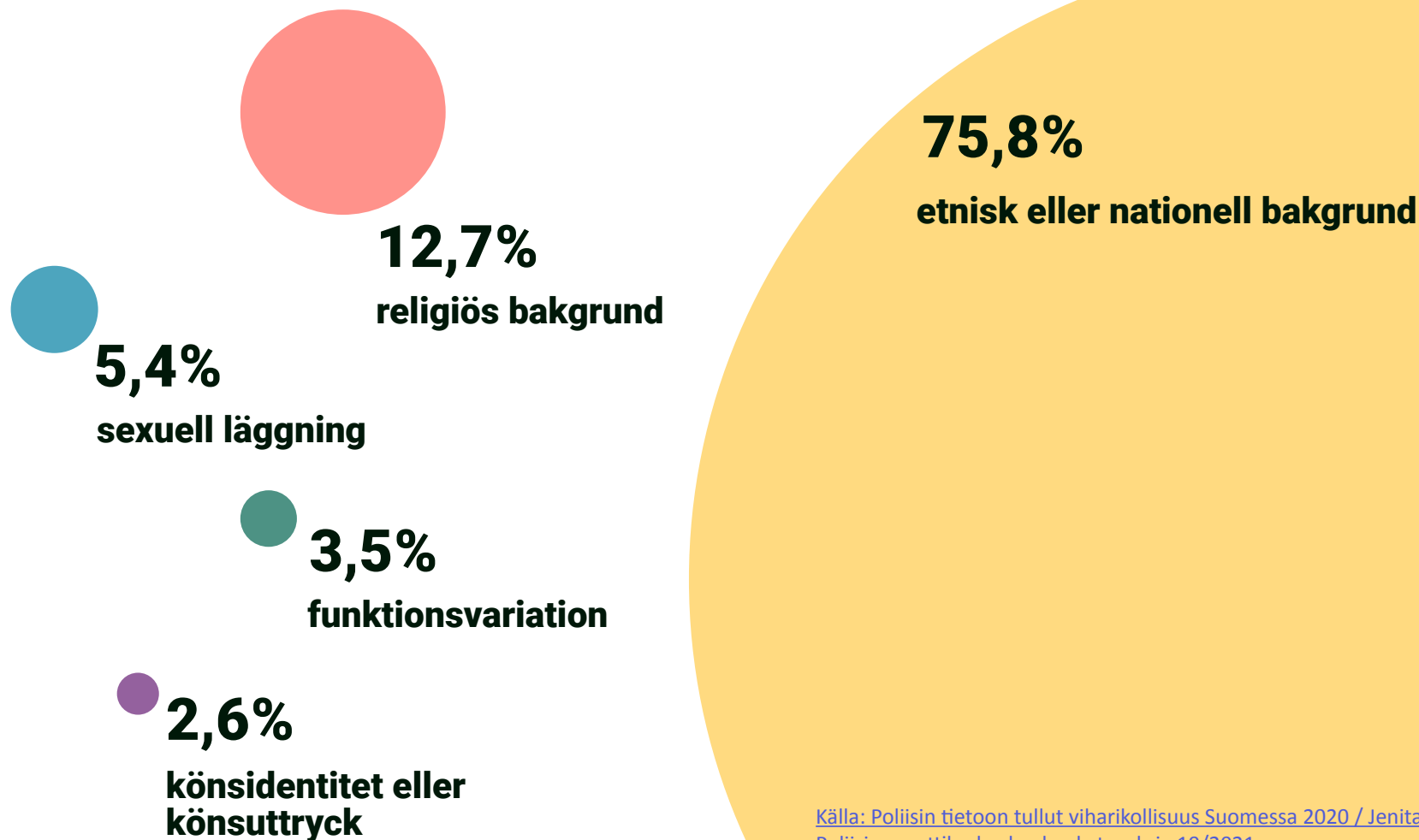
Exempel på misstänkta hatbrott:

- Målsäganden utsattes för kränkande skällsord i en offentlig Facebook-grupp på grund av personens könsidentitet. Förövaren misstänks för ärekränkning.
- På skolans vägg hade skrivits texter som uppmuntrade vita att kämpa mot andra etniska grupper. Förövaren är okänd, men i texten fanns hänvisningar till att förövaren hade kopplingar till en extremhögergrupp. Förövaren misstänks för hets mot folkgrupp.
- Målsäganden dödshotades på grund av att hen konverterat till kristendomen. Förövaren misstänks för olaga hot.
- Grannen slog målsäganden med knytnäve i ansiktet i trappuppgången. Samtidigt uppmuntrade förövaren målsäganden att lämna Finland och åka tillbaka till sitt hemland. Förövaren misstänks för misshandel.

[Källa: Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2020 / Jenita Rauta Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 19/2021](#)

Hatmotiven och vem brotten riktar sig mot

År 2020 registrerade polisen sammanlagt 852 brottsanmälningar som gällde misstankar om hatbrott.

Identifiera hatmotiv

■ Faktorer som anknyter till offret

Hör offret till någon minoritetsgrupp?
Deltar offret aktivt i främjandet av minoritetsrättigheter?

■ Offrets uppfattning om motivet

Misstänker offret eller vittnet att gärningens motiv har varit hat mot en viss grupp eller mot personens egenskaper?

■ Förövarens beteende och kommunikation

Framförde förövaren kommentarer, publicerade hen texter eller gjorde hen gester som anknyter till ett hatmotiv?

■ Den misstänktes tidigare handlingar

Har förövaren tidigare gjort sig skyldig till motsvarande gärningar eller har hen varit misstänkt för sådana?

■ Gärningens karaktär

Förknippades gärningen med förnedrande behandling?
Om det var fråga om en fastighet, förstördes den till exempel med nedsättande symboler?

■ En byggnad som ett objekt

Om objektet var en fastighet, är det en organisation som drivs av någon minoritet eller en lokal som används för religionsutövning? Är det till exempel fråga om en klubblokal för en etnisk grupp eller om en byrå för en organisation som försvarar sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter?

■ Gärningens tidpunkt och plats

Ägde gärningen rum på en dag som har en särskild innebörd, till exempel på en religiös helgdag, på samiska nationaldagen, på Pride-veckan eller på den internationella minnesdagen för transpersoner?

Statistik över attitydklimatet

Unga som hör till **fler än en** minoritet upplever mest diskriminering. Av dem har **var sjätte** upplevt diskriminering i någon tjänst. (Ungdomsbarometern 2020)

Upp till **67 procent** av alla personer afrikansk bakgrund har upplevt diskriminering eller trakasserier inom utbildningen på grund av deras hudfärg. Resultaten motsvarar övrig forskning kring ämnet, som gång på gång visar att rasismen är starkt inslaget i den finska skolvärlden. (Utredning av diskriminering som upplevs av personer med afrikansk bakgrund som bor i Finland, diskrimineringsombudsmannen 2020)

Totalt 40 procent av alla regnbågspersoner har upplevt trakasserier på grund av sin identitet under det senaste året. (A long way to go for LGBTI equality/EU:s byrå för grundläggande rättigheter 2020)

Totalt 60 procent av alla personer med afrikansk bakgrund som deltagit i eller sökt till arbetslivet har upplevt diskriminering. Informanterna upplever diskriminering från arbetsgivarens, kollegornas och kundernas håll och det sker på både den privata och den offentliga sektorn. (Utredning av diskriminering som upplevs av personer med afrikansk bakgrund som bor i Finland, diskrimineringsombudsmannen 2020)

29 procent av alla personer med funktionsvariationer har upplevt respektlöst bemötande. (Barometern för grundläggande rättigheter 2021)

Nästan 40 procent av befolkningen med utländsk bakgrund i Finland upplevde diskriminering under det senaste året. **Var fjärde** av dem som meddelade att de blivit utsatta för diskriminering upplevde det minst en gång per vecka. (FinMonik 2018–2019)

Nästan varannan tonårsflicka har upplevt trakasserier och störande sexuella förslag. (Enkäten Hälsa i skolan 2021)

Konsekvenserna av hatmotiverade gärningar

Hatmotiverade gärningar sker överallt. På gatorna och i parker, på sociala medier och på diskussionsforum på internet, i skolor, på arbetsplatser, kaféer, restauranger och trafikmedel.

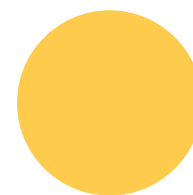
Hatbrott och hatmotiverade gärningar har många slags konsekvenser för offret, och de är ofta långvariga. De hatmotiverade gärningarnas skadliga effekter påverkar inte endast individen utan hela den större gruppen av människor som offret hör eller kan antas höra till.

64 % undviker vissa platser av fruktan att de kan bli utsatta för trakasserier eller hatretorik för att de tillhör en minoritetsgrupp.

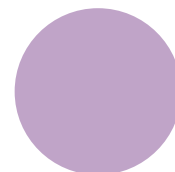
I den tidigare utredningen som publicerades år 2016 var andelen 56%.

Hatmotiverade gärningar är särskilt skadliga eftersom en enskild gärning fungerar som ett budskap till hela den grupp som gärningen riktas mot. Offret för en hatmotiverad gärning väljs inte ut av en slump, utan personen utses till offer på grund av en personlig egenskap som hen har eller kan antas ha. Det ökar offrets rädsla för att bli offer igen. Därför har hatbrott och hatmotiverade gärningar vidsträckta effekter. De påverkar bland annat individens allmänna trygghetskänsla, psykiska välbefinnande och deltagande i samhällsdebatten.

Hatretorik och trakasserier har starkast påverkat individens:

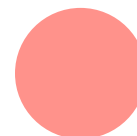
70%
allmänna
trygghetskänsla

68%
psykisk
välbefinnande

52%
användning av sociala
medier eller innehåll på
webben

44%
deltagande i
samhällsdebatten

37%
förtroende för
myndigheterna

36%
arbete eller studier

32%
aktivitet på ett mer allmänt
plan (till exempel viljan att
lämna hemmet)

31%
vänskapsrelationer

[Källa: "Että puututtaisiin konkreettisesti" Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin, JM 2022](#)

Olika sätt att ingripa i hatfenomen

Det är inte alltid så enkelt att dra gränsen mellan en hatmotiverad gärning och ett brott. Det är myndigheterna som deltar i brottsprocessen som utreder om en gärning uppfyller rekvisitet för brott.

Polisen, åklagaren och domaren bedömer under brottsprocessens olika skeden om det är fråga om ett brott. Det är nödvändigt att ta alla hatmotiverade gärningar på allvar, även om gärningen inte uppfyller rekvisitet för brott. Hatmotiverade gärningar är alltid skadliga och deras konsekvenser måste synliggöras. Vi får inte bli avtrubbade inför hatmotiverade gärningar. Det är viktigt att ingripa i dem.

Främja jämlikhet

Påverka attityderna

Bidra till en kultur där man ingriper i diskriminering och trakasserier

Vad kan du göra?

- Det behövs klara anvisningar för hur man ingriper i diskriminering och trakasserier.
- Det gäller att öka medvetenheten om mångfald och respekt bland personal och unga. Medvetenheten behöver stödas med hjälp av jämlikhetsplanering.
- Samtliga organisationer bör satsa på jämlikhetsplanering. Teman som anknyter till jämlikhet borde upptas i olika organisationer som en del av identifieringen av kompetensbehoven och fortbildningen inom olika yrkesgrupper.
- Det gäller att ingjuta mod i oss alla, så att vi vågar ingripa i diskriminering, trakasserier och hatretorik.

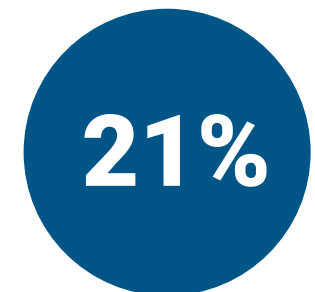
Anmäl en hatmotiverad gärning

- Det viktigaste är att du berättar för någon om händelsen.
- Om du tror att det kan vara fråga om ett brott ska du göra en brottsanmälan hos polisen. Du kan göra en brottsanmälan även om du är osäker om gärningen är straffbar. Det är viktigt att berätta om hatmotivet eftersom domstolen kan skärpa straffet för brottet ifall det är fråga om ett hatbrott.
[Mer information om hur du gör en brottsanmälan:](https://poliisi.fi/sv/gor-en-brottsanmalan)
<https://poliisi.fi/sv/gor-en-brottsanmalan>
- [Brottsofferjouren \(RIKU\)](#) erbjuder stöd och rådgivning bland annat för brottsoffer och deras närstående samt för människor som misstänker att de blivit utsatta för brott.
- [Diskrimineringsombudsmannen](#) är ett lättillgängligt rättsskyddsorgan som erbjuder hjälp och råd i ärenden som gäller diskriminering som är förbjuden enligt diskrimineringslagen.
- [Jämställdhetsombudsmannen](#) ger råd och instruktioner vid diskriminering utifrån personens kön, könsidentitet och könsuttryck.
- Även andra lättillgängliga stöd- och rådgivningstjänster hjälper i situationer i vilka den upplevda hatmotiverade gärningen inte uppfyller kriterierna för straffrättslig behandling. Sådana tjänster finns att få till exempel i hjälptelefoner och inom företagshälsovården.

Det är viktigt att rapportera hatmotiverade gärningar – det hjälper myndigheterna att förstå hur omfattande fenomenet är. Det är viktigt med information när det gäller att förebygga och ingripa i hatmotiverade gärningar.

Enligt en utredning som justitieministeriet gjort rapporterade 30% av alla som utsatts för trakasserier eller hatretorik händelsen till någon instans. På den här punkten har utvecklingen varit positiv: enligt en utredning som gjordes år 2016 var andelen 21%.

Projektet Osaavat har fått finansiering från Europeiska unionens program för rättigheter, jämlikhet och medborgarskap (2014–2020).

Författarna ansvarar helt för publikationens innehåll, och det representerar inte Europeiska kommissionens ståndpunkter eller uppfattningar.

Layout Ohoi Creative